

מראה מקומות מעילה יד

משנה הקן שבאשרה האילן

ע' תוס' ד"ה שבאשרה ותוס' ד"ה אפרוחים שביארו כל השו"ט של הגמ'.

תוס' באמצע ד"ה שבאשרה "ואפילו כדאייתי מעלמא ליכא לאקשוויי", משמע למסקנא (דבאמת הקן שבאשרה אסור בהנאה) המשנה יכול להתפרש גם באיתבר מגופה, אבל גם אם איירי בדאייתי מעלמא לא קשיא. וע' ברש"י ד"ה ורבי אבהו, ולפי גירסתו למסקנת הגמ' איירי באיתבר מגופה, וע' בגירסת הגמ' בע"ז מב: שלא כתוב "לעולם דאייתי מעלמא", וע' ברש"י שם ד"ה ורבי אבהו.

הרמב"ם בהל' ע"ז פ"ז הי"ב פסק באשרה שיש עליה קן כיון דהעצים אתי מעלמא לכן מותר בהנאה. ובהל' מעילה פ"ה ה"ז פסק שהקן אסור בהנאה, וע' בכ"מ שהקשה עליו דהו"ל לחלק בין אם אתי מעלמא או מגופה, וע' במהר"י קורוס (בהל' מעילה) שהסביר שהרמב"ם באמת איירי באתי מעלמא ואפ"ה הקן אסור. והיינו, שהרמב"ם חילק להלכה בין דין אשרה לדין מעילה, דלענין אשרה פסק דקן דאתי מעלמא מותר ולענין מעילה פסק לאסור, וצ"ב מה החילוק. וע' קרן אורה ד"ה משנה הקן מה שהסביר בהחילוק של הרמב"ם, וע' באבן האזל בל' מעילה שם מה שהסביר בהרמב"ם ע"פ שיטת הרמב"ן דהקדש יש להם קנין חצר, אלא דדבר שנקנה ע"י קנין חצר אין לה מעילה. ובלחם משנה (בהל' ע"ז) הסביר הרמב"ם ע"פ הרש"י בע"ז מב: ד"ה לא נהנין.

אפרוחים כאן וכאן מותרין, ביצים כאן וכאן אסורין...אם אפרוחים צריכין לאמן כביצים דמו

רש"י ד"ה אפרוחים "משום דלא נידי וצריכין לאילן וכאילן עצמו דמי", וכע"ז ברש"י ע"ז שם ד"ה בביצים. וע' תוס' שם בע"ז מביא ב' פירושים למה הביצים אסורין. וע' רמב"ם פ"ז הל' ע"ז הי"ב שהסביר "שהרי האשרה בסיס להם", וע' בהראב"ד שם, וע' בכ"מ מה שהקשה על הראב"ד. וע' בחידושי הראב"ד שם בע"ז (והובא כאן בספר כנסת הראשונים) ולפי מה שכתוב שם מתורץ קושיית הכ"מ.

משנה הגזברים שלקחו עצים מועלים בעצים ואין מועלים לא בשיפויי ולא בנבייה

ע' רש"י ד"ה ונבייה "לפי שהגזברין לא קנו והקדישו אלא דבר הצריך לבנין", וכן הובא כאן בש"מ (אות לא) בשם התוס' שאין כוונתם של הגזברין שיהיו קודש. וע' רש"י על המשנה יג: ד"ה המקדיש את החורש, שפירש דשם הנבייה נתקדש, והחילוק הוא דשם שאחד הקדיש החורש לבדק הבית דעתו על כולו, משא"כ כשגזבר קנה עצים להקדש דעתם רק על מה שצריך לבנין. ולפ"ז בהמשנה לעיל לכאור' ה"ה אם הקדיש אילן אחד ולא דוקא בשהקדיש חורש, וע' לשון רש"י בתמורה לא: ד"ה שפויי ונבייה.

הרמב"ם בפ"ה המשניות פי' שיפויי ונבייה באופן אחר, דאיירי בהחלק של העץ שהם קשים, ובהל' מעילה פ"ה ה"ט מבואר דהטעם שלא נתקדש היינו משום "שלא יצלה למלאכה", ומשמע היינו משום שאין בה שימוש, ולא הזכיר שלא התכוונו להקדישה (ולפ"ז היא ע"ד מה שפי' שם הרמב"ם לענין "ערבה" בהמשנה הקודמת ע"ש). לפ"ז אין מקום לחלק בין אם הגזבר קנה העצים לבין אחד שהקדיש עצים, אלא בכל אופן כיון שאין בה שימוש לא נתקדש. ובאמת הרמב"ם עצמו בפ"ה בהמשנה הביא הדין של "מקדיש חורש מועלין בכולו" דלא קאי על שיפויי ונבייה אלא קאי על הקן שנמצא בהאילן. וע' מה שפסק בפ"ה הל' מעילה ה"ה, ובמהר"י קורקוס שם.

בונים בחול ואח"כ מקדישין

רש"י בד"ה אמר שמואל ותוס' ד"ה בונים בחול פירשו שקנו בהקפה ורק אח"כ הקדישין, ותוס' הסביר דהקדש אינו מתחלל על מלאכה ולכן עשו כן כדי שיוכלו לשלם להאומנים עם מעות הקדש. וע' בחזו"א מנחות ס' כ"ח ס"ק ט"ו מה שהסביר בזה.

בענין הא דבנו בחול ואח"כ הקדישין, יש לדון האם הכוונה שהאבנים לא היו שייכים להקדש גם בדיני ממון או שהיו נקנין להקדש אלא שלא הי' בהם קדושה. ע' ריטב"א בב"מ פז: (מה שכתב לפרש מה החידוש שהפועלים בשדה

הקדש אינם אוכלים מהפירות, ופי' דאיירי בשדה שניתן להקדש ולא התקדש, ומדמה זה לסוגיין שבנו בחול ואח"כ מקדישין). ע' עוד בגמ' ב"מ דף נז:, והאחרונים (קובץ שיעורים ח"ב סי' כ', קהלות יעקב שבועות סוף סי' כ') דייקו מהגמ' שם דבאמת האבנים היו כבר נקנים להקדש אלא שלא נתקדשו. אמנם, ע' בהרשב"א בהסוגיא שם ומדבריו מבואר שלמד דלא כן.

דליכא בנין כשיעור מעות

ע' תוס' ד"ה ואמאי ליחליה אבנין "וא"ת וכי אפשר להיות כן...", וע' בסו"ד ועוד אמר רש"י (ובש"מ גרס זה בשם רבינו פרץ) "שמכיון שהתחילו במלאכה כמי שגמרו דמי שהרי אין יכולין לחזור בהן". וע' בתקנת עזרא מה שהק' ע"ז שהרי הכלל הוא (ב"מ דף י., ושם עז.) פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום. וע' מה שרצה לתרץ ע"פ הריטב"א (הובא בהש"ך חו"מ ס' של"ג ס"ק י"ד). והביא שם המח' בין הקצוה"ח ס' של"ג ס"ק ז' להשו"ת חות יאיר ס' ק"מ. וע' בהקצוה"ח ס' ר"צ ס"ק ה', ובהמקור ברוך ח"ב ס' ל"ז אות ב'.